

REMISSVAR

2023-05-05

Dnr: BO 2023-0029

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar på betänkandet "Tryggare hem för barn" (SOU 2022:71) (dnr Ju2023/00125)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som sedan 1 januari 2020 är lag.

Allmänt om betänkandet

Barnombudsmannen är överlag mycket positiv till förslagen som återfinns i betänkandet. Barnombudsmannen noterar också att utredningen på ett förtjänstfullt sett redogjort för barnkonventionen och dess artiklar både i bakgrundskapitel och i förhållande till utredningens konkreta överväganden och förslag. Att överväganden och förslag innehåller tydliga kopplingar till barnkonventionen och dess artiklar är en mycket viktig del av genomförandet av barnkonventionen. FN:s barnrättskommitté har också, genom sina senaste rekommendationer till Sverige, bl.a. uppmanat staten att säkerställa att barnkonsekvensanalyser är en integrerad del av utredningar som föregår ny lagstiftning samt att principen om barnets bästa konsekvent tillämpas bl.a. i lagstiftningsrelaterade förfaranden.¹

Av betänkandet framgår att utredningen, trots vissa försök, inte genomfört några barnsamtal. Utredningen har själva framfört att det är en brist.

Barnombudsmannen delar den uppfattningen, i synnerhet då förslagen på ett så tydligt sätt berör barn. Inhämtning av barns röster kan dock ske på olika sätt t.ex. genom att ta del av forskning, rapporter eller andra skrivelser där barn varit en del av underlaget. Av betänkandet framgår att utredningen varit i kontakt med flera barnrättsorganisationer samt med utredningen "En uppväxt fri från våld" (A 2021:02). Utredningen har därigenom i någon mån kunnat tillgodogöra sig barns upplevelser. Barnombudsmannen välkomnar utredningens försök till barnsamtal och beklagar samtidigt att några sådana inte kom till stånd.

Ur ett barnrättsperspektiv välkomnar Barnombudsmannen särskilt det perspektivskifte, från föräldrar/vuxna till barn, som förslagen syftar till. Det

¹ CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 6 b och 18 a

gäller såväl de förslag som avser umgänge mellan barn och förälder som förslagen kopplade till bestämmelser om vårdnadsöverflytt.

Att barnets bästa alltid ska vara utgångspunkten i ärenden och beslut som rör barn är i behov av förtydligande. Som framgår av betänkandet har det under den senaste tiden kommit flera rapporter som visar att det alltför ofta brister när det gäller bedömningar av barnets bästa vid avgöranden av ärenden om vårdnad, boende och umgänge samt ärenden som rör barn placerade utanför hemmet. Barnkonventionen är mycket tydlig. Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Om rättstillämpningen inte utifrån den lagstiftning som gäller i första hand beaktar barnets bästa behöver lagstiftningen förtydligas. Barnombudsmannen välkomnar därför utredningen i stort och tillstyrker, med de synpunkter som anges nedan, de förslag till lagändringar som läggs fram.

Barnombudsmannens synpunkter på vissa av författningsförslagen

6.4.3 Omständigheter som redan särskilt beaktas av socialnämnden ska även beaktas av domstolen

Barnombudsmannen, som tillstyrker förslaget, delar utredningens bedömning att samma omständigheter som särskilt beaktats av socialnämnden inför en ansökan om vårdnadsöverflytt också bör beaktas särskilt av domstolen vid avgörandet. Barnombudsmannen är också mycket positiv till det tillägg som föreslås av utredningen avseende barnets sociala situation i övrigt. Att barnets bästa bör beaktas både i förhållande till en återförening med föräldrarna och i förhållande till att låta aktuella förhållanden bestå är också en viktig förändring utifrån ett barnrättsperspektiv.

Barnombudsmannen vill dock lyfta frågan om inte också föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt bör läggas till i den fjärde strecksatsen. Vid bedömning av en återförening med barnets föräldrar bör den omständigheten särskilt beaktas. I betänkandet redovisas också bestående nedsättning i föräldraförmåga och eventuella förbättringar avseende föräldraförmåga som relevanta omständigheter att beakta men de återfinns inte i förslagen lydelse.

9.4.3 Riktlinjerna för bedömningen av barnets bästa ska omformuleras samt 9.4.4 Riskbedömningen – en del av helhetsbedömningen

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen med de synpunkter som följer nedan. Barnombudsmannen delar utredningens uppfattning att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning och att en uppräkningslista av omständigheter som särskilt ska beaktas riskerar att begränsa de omständigheter som tas in i den bedömningen. Barnombudsmannen delar också utredningens bedömning att domstolar i alltför hög grad har lagt fokus på specifika omständigheter hos föräldrar istället för på barnets situation i sin helhet.

Barnombudsmannen menar dock att den föreslagna lydelsen av 6 kap 2a § FB riskerar att minska betydelsen av riskbedömningen. Nuvarande lydelse innehåller en uppräkningslista av situationer, bl.a. risken för att barnet far illa, som det "ska fästas särskilt avseende vid". Barnombudsmannen menar att den nya lydelsen där riskbedömningen ska "vara en del" av helhetsbedömningen riskerar

att försvaga vikten av riskbedömningen. Det framgår inte av betänkandet i övrigt att en sådan försvagning varit avsikten.

Barnombudsmannen föreslår mot bakgrund av detta att det i bestämmelsen anges att risken för att barnet far illa ska vara en *central* del av den bedömningen, *särskilt beaktas* eller motsvarande.

9.4.5 Utbildningsinsatser

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att behovet av att genomföra utbildningsinsatser när det gäller riskbedömningar i familjemål bör övervägas. Barnombudsmannen delar också uppfattningen att just kunskap om vad som kan innefattas i begreppet "fara illa" samt lång- och kortsiktiga konsekvenser våldsutsatthet kan innebära för barn är viktiga delar av en sådan utbildningsinsats.

Barnombudsmannen menar att sådana utbildningsinsatser är av en sådan vikt att de bör ingå i Domstolsakademins fiskalsutbildning.

9.4.6 Ytterligare sätt att inhämta utredning om barnets situation

Barnombudsmannen tillstyrker, med de synpunkter som framgår nedan, förslaget som innebär att domstolen, för att kunna besluta vad som är barnets bästa vid avgöranden om vårdnad, boende och umgänge, bör ha möjligheten att inhämta ett sakkunnigutlåtande från psykolog. Barnombudsmannen anser dock att den föreslagna lydelsen är för svag samt att det inte är lämpligt att avgränsa sakkunnigutlåtanden till enbart psykologyttranden.

Såsom framgår i betänkandet har det under de senaste åren, genom rapporter, framkommit att domstolar ibland har svårt att avgöra vad som är barnets bästa, detta gäller inte minst i ärenden där det förekommer uppgifter om våld. Situationen är mycket allvarlig och det är av yttersta vikt att samtliga ärenden om vårdnad, boende och umgänge avgörs utifrån vad som är barnets bästa.

Vid ärenden om vårdnad, boende och umgänge kan fler omständigheter än barnets psykiska mående och behov vara nödvändigt att utreda. Det kan t.ex. handla om fysiska funktionsnedsättningar som medför särskilda behov, och som därigenom också innebär särskilda krav på omsorgspersoner i barnets närhet. I sådana situationer kan det vara nödvändigt att inhämta sakkunskap från andra professioner som exempelvis läkare, specialpedagog eller arbetsterapeut. Barnombudsmannen menar därför att bestämmelsen bör utvidgas till att omfatta fler professioner.

Barnombudsmannen anser vidare att det bör finnas ett ska-krav avseende inhämtande av sakkunnigyttrande i situationer då sakkunnigutlåtande är nödvändigt för att fastställa barnets bästa.

Föredragande i ärendet har juristen Johanna Gillström varit. I den slutliga handläggningen har även chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman